ប្រាសាទវត្តអធ្វា

តើពាក្យ អធ្វាមានន័យដូចម្តេច? អធ្វាជាភាសាសំស្ក្រឹត មានន័យថាផ្លូវឬដងផ្លូវ[១]។ ពាក្យនេះ គឺដូចគ្នានឹងពាក្យ អធ្វ័ន=អធ្វា[២] ដែលមានផ្លូវឬមិនទាល់។

ប្រាសាទវត្តអធ្វាមានទីតាំងស្ថិតនៅខាងលិចស្ទឹងសៀមរាប ចម្ងាយប្រហែល១គីឡូម៉ែត្រ ក្នុងភូមិកក្រាញ់ សង្កាត់សៀមរាប ក្រុងសៀមរាប ខេត្តសៀមរាប។ លោកហ្សង់ហ្គីយ៉េ ឡា បានចុះបញ្ជីប្រាសាទនេះក្នុងលំដាប់លេខ៥០០ ហើយហៅថា អធ្វាឬអបព្រះ (Athpraḥ)។[៣] ក្នុងសេចក្តីអធិប្បាយរបស់គាត់មានភាពល្អិតល្អន់អំពីរចនាសម្ព័ន្ធសំណង់ ប៉ុន្តែហាក់ដូចជាមានកំហុសបន្តិចចំពោះប្លង់ និងទិសដៅរបស់សំណង់ (រូបលេខ១) គឺប្លង់បានបង្ហាញថា ប្រាសាទទាំងមូល ពិសេសប្រាង្គកណ្តាលបែរទៅទិសខាងលិច។ ស្ថានភាពបច្ចុប្បន្ននៃរចនាសម្ព័ន្ធរបស់ប្រាសាទនេះបង្ហាញថា វាមិនត្រូវបានផ្សើរចរពល់នៅឡើយទេ ពោលគឺមានប្រហែល៣០ទៅ៤០ភាគរយនៅសល់ ទាំងការរៀបតម្លើងដុំថ្ម ការដាប់ចាំងជ្រុងនិងជញ្ជាំងថ្ម និងការធ្វើក្បាច់ចម្លាក់លម្អផ្សេងៗ។ ផ្នែកមួយចំនួនបានរៀបចំឡើងវិញ និងជួសជុលក្នុងសម័យបារាំង។

រចនាសម្ព័ន្ធទូទៅរបស់ប្រាសាទ៖

ប្រាសាទវត្តអធ្វា ជាប្រាសាទមួយទៀតក្រៅពីប្រាសាទអង្គរវត្តដែលមានច្រកចូលសំខាន់នៅទិសខាងលិច ពោលគឺបែរមុខទៅទិសខាងលិច។ តាមស្លាកស្នាមនៅសល់ មានគោបុរៈមួយនៅទិសខាងលិច បន្ទាប់មកព័ទ្ធដោយកសិណា១ជាន់ និងមានគោបុរៈមួយទៀតមុននិងដល់កំពែង១ជាន់របស់ប្រាង្គកណ្តាល។ កំពែងនេះសាងពីថ្មបាយក្រៀម ដោយមានទ្វារចូលនៅតាមទិសទាំង៤ ធ្វើអំពីថ្មភក់ពណ៌ប្រផេះ។ ប្រាង្គកណ្តាលមានទ្វារចូលពីទិសខាងលិច និងទ្វារបញ្ឆោត៣នៅតាមទិស៣ផ្សេងទៀត។ ផ្នែកខាងលិចបន្តដោយសំណង់មណ្ឌប ដែលទ្រដោយសសរនិងធ្នឹមមានចម្លាក់ដូចគ្នាស្ទើរទាំងស្រុងទៅនឹងប្រាសាទអង្គរវត្ត(រូបលេខ២)។ ផ្ទៃជញ្ជាំងក្បែរច្រកទ្វារមានលម្អដោយរូបអប្សរ៤(រូបលេខ៣)

---

[១] Gérard Huet 2020:34

[២] ជួន ណាត ១៩៦៧:១៦០៩

[៣] E. Lunet de Lajonquière 1911:117

និង២ជាគំនូសព្រាល មិនទាន់ធ្លាក់រូច។ អាគារមណ្ឌបនេះភ្ជាប់ទៅនឹងក្លោងទ្វារចូលខាងលិចដោយសំណង់ដូចស្ពានមួយ។ ប្រាង្គកណ្ដាលមានកំពូលដែលមានលក្ខណៈដូចគ្នាទៅនឹងកំពូលប្រាសាទអង្គរវត្ត(រូបលេខ២៤)។ មានអាគារ៤នៅអមសង្ខាងប្រាង្គកណ្ដាលនេះ និងបែរមុខទៅទិសខាងលិចទាំង៤។ អាគារ២នៅខាងកើតធ្វើពីថ្មភក់និងថ្មបាយក្រៀម (រូបលេខ២៥) រីឯអាគារ២នៅខាងលិចធ្វើពីថ្មភក់សុទ្ធ(រូបលេខ២៦)។ យើងមិនទាន់ដឹងពីមុខងារអាគារទាំង៤នេះទេ។ នេះជាចំណុចពិសេស១របស់ប្រាសាទវត្តអធ្វាដែលមានសំណង់៤អមសង្ខាង និងបែរមុខស្របទិសរបស់ប្រាង្គកណ្ដាល (ក្នុងករណីជាហោត្រៃ ជាទូទៅបែរបញ្ច្រាស់ជាមួយប្រាង្គកណ្ដាល)។

តើប្រាសាទនេះកសាងឡើងនៅសម័យណាឬរាជ្យស្ដេចណា?

យើងពុំទាន់មានសិលាចារឹកដើមណាមួយនិយាយអំពីការស្ថាបនាប្រាសាទនេះដោយព្រះរាជាអង្គណា ឬដោយនរណា ហើយនៅឆ្នាំណានោះទេ។ នៅលើសសររបស់មណ្ឌបខាងមុខប្រាង្គកណ្ដាលមានសិលាចារឹក៥ផ្ទាំង តែជាសិលាចារឹកចារឡើងនាសម័យក្រោយ ដោយនិយាយអំពីការធ្វើដង្វាយដល់ទីប្រាសាទ(ក្រោយអង្គរឬសម័យកណ្ដាល)នេះ។ បើយើងពិនិត្យមើលលើបែបផែននៃរចនាសម្ព័ន្ធផ្សេងៗរបស់ប្រាសាទនេះ ពិសេសគឺកំពូលនៃប្រាង្គកណ្ដាល និងចម្លាក់ទេពស្រី (អប្សរា) នៅអមសុំទ្វារបង្ហាញថាប្រាសាទនេះ មានលក្ខណៈដូចគ្នាទៅនឹងរចនាបថអង្គរវត្ត គឺដូចប្រាសាទអង្គរវត្ត ធម្មនន្ទ និងចៅសាយទេវតាជាដើម។ លោក ឡាហ្សង់ហ្គីយ៉េ បានប្រៀបធៀបលើចំនួនថ្នាក់(៥ថ្នាក់)[៨] របស់កំពូលប្រាង្គកណ្ដាល ហើយផ្ដល់សម្មតិកម្មជាចំណុចនៃការធ្វើកាលបរិច្ឆេទរបស់ប្រាសាទនេះ ដូចគ្នាទៅនឹងប្រាសាទអង្គរវត្ត។ ចំណុចដែលសំខាន់នោះ គឺយើងអាចលើកយកទិសដៅនៃប្រាសាទ ដែលគេបានស្ថាបនាឱ្យបែរមុខទៅរកទិសខាងលិចដូចប្រាសាទអង្គរវត្តដែរ។ ក្នុងករណីបែបនេះ យើងអាចសន្និដ្ឋានជាបណ្ដោះអាសន្នថា ប្រាសាទវត្តអធ្វា គឺអាចកសាងតំណាលគ្នានឹងប្រាសាទអង្គរវត្ត ឬក្នុងរាជ្យព្រះបាទសូរ្យវរ្ម័នទី២ (១១១៣គ.ស ដល់ ១១៥០គ.ស)។

[៨] E. Lunet de Lajonquière 1911:119

តើប្រាសាទវត្តអធ្វាស្ថាបនាឡើងឧទ្ទិសដល់អ្វី ឬទេពអ្វី?

ដោយសារពុំមានសិលាចារឹករៀបរ៉ាប់អំពីការស្ថាបនា និងគោលបំណងនៃការឧទ្ទិសជាហេតុធ្វើឱ្យយើងពិបាកក្នុងការសន្និដ្ឋានអំពីចំណុចនេះណាស់។ យើងអាចទាញយកសម្មតិកម្មមួយចំនួន ដោយប្រៀបធៀបទៅនឹងប្រាសាទអង្គរវត្ត។ ចំណុចទី១ គឺប្រាសាទដែលបែរមុខទៅទិសខាងលិច អាចជាការឧទ្ទិសដល់ព្រះវិស្ណុ។ លោក អៃម៉ូនីញ៉េ បានសន្និដ្ឋានថា ប្រាសាទនេះកសាងឡើងឧទ្ទិសដល់ព្រហ្មញ្ញសាសនាបុរាណ តែក្រោយមកគឺជាទីកន្លែងដែលប្រតិបត្តិលើពុទ្ធសាសនា។[៥] នៅក្នុងប្រាង្គកណ្ដាលមានជើងទម្រមួយយ៉ាងធំ តែពុំមានបដិមាទេ។ ម្យ៉ាងវិញទៀត ក្រៅពីចម្លាក់រូបទេពអប្សរ និងក្បាច់ភ្ញីមួយចំនួនយើងពុំមានចម្លាក់តួអង្គ ឬរឿងទេវកថាផ្សេងៗដូចនៅប្រាសាទក្នុងរាជ្យព្រះបាទសូរ្យវរ្ម័នទី២ទេ។ ក្នុងករណី១ យើងអាចឱ្យសម្មតិកម្មជាបណ្ដោះអាសន្នថា ប្រាសាទវត្តអធ្វានេះអាចកសាងឡើងឧទ្ទិសដល់ព្រះវិស្ណុ និងជាប្រាសាទគោលដៅនៃសេចក្ដីស្លាប់ ដូចប្រាសាទអង្គរវត្តដែរ។

តើសិលាចារឹកលើសសររបស់ប្រាង្គកណ្ដាលរៀបរាប់អំពីអ្វី?

សិលាចារឹកចំនួន៥ផ្ទាំង (រូបលេខ៧) អធិប្បាយដំបូងដោយលោក អៃម៉ូនីញ៉េ និងក្រោយមកបានចុះបញ្ជីជាសិលាចារឹកកម្ពុជាលេខ K.261[៦] *ដោយលោកសឺដេស។ ប៉ុន្តែជនជាតិបារាំងទាំងនេះពុំបានសិក្សាបកប្រែលម្អិតអត្ថន័យសិលាចារឹកទាំងនេះទេ។ ក្រោយមកលោកស្រី ពៅ សាវរស់[៧] បានសិក្សាបកប្រែសិលាចារឹកទាំង៥ផ្ទាំងនេះ។ សិលាចារឹកទាំងនេះមានមកាលបរិច្ឆេទចន្លោះឆ្នាំគ.ស ១៥៧៨ដល់១៦៧៧ ហើយមានអត្ថន័យស្មើដូចគ្នា គឺនិយាយអំពីការគោរព ការថ្វាយ និងការបួងសួងអោយរួចផុតទោសកម្មពារ ចាកចេញពីឋាននរកទាំងឡាយ និងបានដល់ទីឋានសួគ៌ និងទាន់ព្រះសិរមេត្រីយ។*

---

[៥] E. Aymonier, (1900:399)

[៦] G. Cœdès, (1966:119)

[៧] Pou Saveros, (1977:151-166)

ក្រៅពីសិលាចារឹកសម័យកណ្ដាលទាំងនោះ យើងសង្កេតឃើញមានសិលាចារឹកខ្លីៗ ឬអក្សរថ្មដែលមាននៅលើផ្ទៃជញ្ជាំងថ្មដែលគេនៅមិនទាន់កាត់តម្រឹម ឬឆ្លាក់ជាក្បាច់នៅឡើយ។ អក្សរទាំងនោះ គឺជាសញ្ញាឬកំណត់សំគាល់អំពីមនុស្សដែលកាត់ថ្ម ឬក៏អាចជាឈ្មោះនៃការដ្ឋានយកថ្មដែលគេយកមក។ បើយើងប្រៀបធៀបទៅនឹងអក្សរថ្មដែលគេជួបប្រទះនៅប្រាសាទតុបលិច[៨] ឬសំណង់កណ្ដាលស្រះស្រង់[៩] គឺវាមានលក្ខណៈច្បាស់ លាស់ជាងអក្សរនៅលើថ្មនៅទីតាំងទាំង២។ ឧទាហរណ៍ មានពាក្យខ្លះដែលយើងឃើញសរសេរដូចគ្នានៅលើថ្មផ្សេងគ្នា ដូចជា ពាក្យ *តកល* ជាដើម (រូបលេខ៨)។

អត្ថបទនេះពុំបានអធិប្បាយឱ្យបានលម្អិត លើរចនាសម្ព័ន្ធប្រាសាទទាំងមូលទេ។ យើងនឹងសិក្សាបន្តអំពីមូលហេតុមួយចំនួនដើម្បីបកស្រាយលើបញ្ហា និងទស្សនៈនៃការសាងសង់ប្រាសាទនេះ។ ពិសេសគឺដើម្បីបង្ហាញថា តើប្រាសាទនេះកសាងឡើងក្នុងពេលណាឱ្យច្បាស់? ដើម្បីអ្វី ឬឧទ្ទិសដល់ទេពអ្វី? ហើយហេតុអ្វីបានជាការសាងសង់មិនទាន់បញ្ចប់?

---

[៨] Sok Keo Sovannara (2015:49-55)

[៩] សុខ កែវ សុវណ្ណារ៉ា (២០២០)

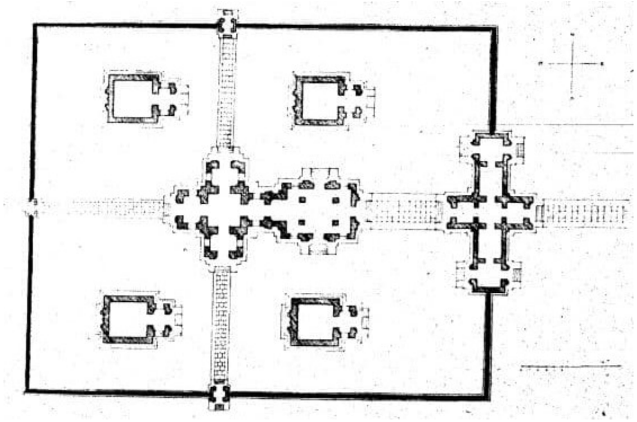

រូបលេខ១៖ប្លង់ប្រាសាទវត្តអធ្វា
(គូរដោយលោក ឡាហ្សង់ហ្គីយ៉េ)

រូបលេខ២ ៖ក្បាលសសរនិងធ្នឹមមានចម្លាក់
ដូចប្រាសាតអង្គរវត្ត

រូបលេខ៣៖ ចម្លាក់រូបទេពអប្សរនៅលើជញ្ជាំងអាគ្នេយ៍របស់អគារមណ្ឌបខាងលិច
(រចនាបថអង្គរវត្ត)

អត្ថបទដោយ៖ សុខ កែវ សុវណ្ណារ៉ា

រូបលេខ៤៖ ប្រាង្គកណ្ដាល និងកំពូលមានរូបរាងដូចកំពូលប្រាសាទអង្គរវត្ត

រូបលេខ៥៖ អគារខាងកើត ជ្រុងឥសាន្ត ធ្វើពីថ្មភក់និងថ្មបាយក្រៀម

អត្ថបទដោយ៖ សុខ កែវ សុវណ្ណារ៉ា

រូបលេខ២៦៖ អគារខាងលិច ជ្រុងអាគ្នេយ៍ ធ្វើពីថ្មភក់

រូបលេខ២៧៖ សិលាចារឹកសម័យកណ្ដាល នៅលើសសរខាងក្នុងសំណង់មណ្ឌប

រូបលេខ៨៖ អក្សរលើថ្មមិនទាន់ធ្វើរួច (តលក)

ឯកសារយោង

ជួន ណាត

១៩៦៧. វចនានុក្រមខ្មែរ, ពុទ្ធសាសនបណ្ឌិត, ភ្នំពេញ។

សុខ កែវ សុវណ្ណារ៉ា

២០២០. *អក្សរថ្មនៅលើថ្មសំណង់កណ្តាលស្រះស្រង់,ក្នុងអត្ថបទស្រាវជ្រាវថ្មី និងគួរពិចារណា*, លេខ២២, សៀមរាប។

E. Aymonier

1900. Le Cambodge, Tome II, Paris.

G. Cœdès

1966. *Inscription du Cambodge*, Volume VIII, Paris.

Pou Saveros

1977. *Inscriptions en Khmer Moyen de Vat Athvea*, BEFEO, Tome LXIV, pp.151-166.

Sok Keo Sovannara

2015. *The Western Top Temple´s Stone Blocks-Preliminary Introduction to the Inscriptions, Graffiti Marks and Sketched Designs*, in Annual Report on the Research and Restoration Work of the Western Prasat Top, NRICP, p.49-55, Japan.

Gérard Huet

2020. *Dictionnaire Sanskrit-Français*.

E. Lunet de Lajonquière

1911. *Inventaire Descriptif des Monuments du Cambdoge*, Tome III, PEFEO, Paris p.117-120.

អត្ថបទដោយ៖ សុខ កែវ សុវណ្ណារ៉ា